

آب سیاه دزد خاموش چشم

گلوکوم یکی از علل کوری بخصوص در دوران پیری است، اما چنانچه بیمار مورد معالجه قرار گیرد، کوری حاصل از آن قابل پیشگیری است.

جام جم آنلاین: گلوکوم یکی از علل کوری بخصوص در دوران پیری است، اما چنانچه بیمار مورد معالجه قرار گیرد، کوری حاصل از آن قابل پیشگیری است.

گلوکوم بیماری عصب چشم است. عصب بینایی تصویری را که جلوی ما قرار دارد، از چشم به مغز منتقل می‌کند. گلوکوم (آب سیاه) بیماری‌ای در رابطه با فشار داخل چشم است.

هر قدر فشار داخل چشم بیشتر باشد، احتمال آسیب دیدن عصب چشم بیشتر است. عصب بینایی مانند یک کابل الکتریکی است که تعداد زیادی سیم دارد.

در عصب بینایی این فیبرهای عصبی هستند که به سیم تشبیه شده‌اند. بیماری گلوکوم و ازدیاد فشار داخل چشم به این فیبرها آسیب می‌رساند.

هر دسته از اینها صدمه ببیند، نقطه یا لکه سیاهی در میدان بینایی شخص ایجاد می‌کند. یعنی آن قسمت‌هایی از تصویر که باید توسط این فیبرها به مغز برسد، بر اثر صدمه آن فیبرها، در مغز دریافت و دیده نمی‌شود.

به این ترتیب نقاط کوری در میدان بینایی ایجاد می‌شود. اغلب اشخاص مبتلا به این بیماری به این لکه‌های کور توجه نمی‌کنند تا این‌که مقدار زیادتری از عصب بینایی‌شان آسیب می‌بیند.

چنانچه تمام فیبرهای عصبی آسیب‌دیده از کار بیفتند، به کوری منجر می‌شود. تشخیص بموقع و معالجه آن توسط چشم‌پزشک تنها راهی است که از صدمه بیشتر عصب بینایی در نتیجه کوری جلوگیری می‌کند.

وقتی فشار چشم بالا می‌رود

مایع زلالی که در داخل و خارج چشم همیشه در حال جریان است، زلالیه نام دارد. این مایع ارتباطی به اشک چشم ندارد. جریان مایع زلالیه را می‌توان با یک دستشویی که دائم شیر آب آن باز باشد، مقایسه کرد.

فرض کنید اگر در یک دستشویی، لوله‌ای که آب از آن خارج می‌شود، مسدود شده باشد، طبیعتاً آب در دستشویی جمع می‌شود و فشار آن بالا می‌رود.

در چشم هم گلوکوم مثل بسیاری از بیماری‌ها انواع مختلفی دارد. اگر این محل بسته شود، فشار داخل چشم بالا می‌رود و این بالا رفتن فشار به عصب بینایی آسیب می‌رساند.

گلوکوم مادرزادی شیرخواران: برخلاف تصور که گلوکوم بیماری افراد مسن است گاهی در نوزادان و شیرخواران هم دیده می‌شود که منشا مادرزادی دارد و باید جدي گرفته شود. این بیماری می‌تواند هنگام تولد همراه کودک باشد و در بیشتر موارد دوطرفه است.

علائم مشخصه آن ریزش اشک، ترس از نور و بتدریج بزرگ شدن قرنیه و کره چشم و کدورت قرنیه است. هرگاه نوزاد یا کودکی دچار علائم فوق باشد نیاز به ارزیابی و معاینه توسط چشم‌پزشک دارد و در صورت مشکوک بودن لازم است معاینه زیر چشم انجام شود تا از وضعیت چشم آگاهی دقیقی به دست آید. درمان انتخابی گلوکوم مادرزادی جراحی است و تا انتظار برای زمان جراحی دارو تجویز می‌شود.

گلوکوم مزمن با زاویه باز: این نوع آب سیاه شایع‌ترین نوع آن است. این بیماری به علت پیری به وجود می‌آید. کارایی زاویه خروج مایع زلالیه چشم با ازدیاد سن و به مرور زمان کم و فشار داخل چشم بتدریج زیادتر می‌شود. چنانچه این ازدیاد فشار به عصب بینایی صدمه برساند این ضایعه را گلوکوم مزمن با زاویه باز گویند. بیش از 90 درصد گلوکوم بزرگسالان از این نوع است. آسیب عصب بینایی بر اثر این نوع گلوکوم گاه چنان بتدریج و بدون درد صورت می‌گیرد که شخص مبتلا متوجه آن نمی‌شود تا این‌که عصب بینایی

صدمه جدي و فاحشي پيدا مي‌کند.

گلوکوم با زاويه بسته: گاه ممکن است زاويه مایع زلالیه چشم کاملا بسته شود. این موضوع شبیه آن است که ورقه کاغذی در اطراف راه خروج یک دستشویی شناور بوده باشد و ناگهان وارد لوله خروج آب شود و راه آن را بگیرد و نگذارد آب دستشویی خارج شود. در چشم ممکن است عنیبه مانند این ورق کاغذ عمل کند و زاويه خروج را بگیرد و فشار چشم بسرعت بالا برود. این بیماری را گلوکوم حاد با زاويه بسته می‌گویند.

تشخيص بموقع، بهترین راه پیشگیری

انواع مختلف بیماری گلوکوم عوارض تقریبا مشابهی دارد؛ این عوارض شامل تاری دید، درد شدید چشم، سردرد، دیدن هاله‌ای شبیه رنگین‌کمان اطراف نورها و تهوع و استفراغ می‌شود.

چنانچه کسی این عوارض را احساس کند، بلافاصله باید به چشم‌پزشک مراجعه کند. اگر چشم‌پزشک این نوع گلوکوم را که حاد است بسرعت درمان نکند، خطر کور شدن بیمار در پیش است.

اگر بسته شدن زاويه خروج مایع زلالیه چشم بتدریج انجام شود و درد نیز شدید نباشد، این نوع گلوکوم را گلوکوم مزمن با زاويه بسته می‌گویند. این نوع بیشتر در نژادهای آفریقایی و آسیایی اتفاق می‌افتد.

بهترین راه تشخیص برای گلوکوم آن است که شخص هر از گاهی به‌طور منظم برای معاینه به چشم‌پزشک مراجعه کند که در صورت بیماری، در مراحل اولیه تشخیص داده و درمان شروع می‌شود.

طی معاینه کامل، چشم‌پزشک اقداماتی همچون اندازه‌گیری فشار داخلی چشم (تونومتري)، معاینه زاويه جریان خروج مایع زلالیه چشم (گونئوسکوپي)، معاینه و ارزیابی صدمات وارده بر عصب بینایی (افتالموسکوپي) و آزمایش میدان بینایی بر دو چشم (پریمتری) را انجام می‌دهد.

بعضی تست‌ها ممکن است لازم نشود، اما اگر گلوکوم مزمن وجود داشته باشد، لازم است این تست‌ها و معاینات به‌طور منظم انجام شود تا از میزان صدمات وارد شده به چشم توسط فشار زیاد در طول زمان اطلاع حاصل شود.

اگر تنها فشار چشم بالا باشد به این معنی نیست که بیمار گلوکوم دارد. دکتر چشم‌پزشک اطلاعاتی را که از معاینه این نوع بیماری به دست می‌آورد، روی هم می‌گذارد تا تعیین کند چه اندازه خطر وجود بیماری می‌رود.

در بیمارانی که فشار چشم بالا دارند، عواملی همچون ازدیاد سن، نزدیک‌بینی، نژاد آفریقایی، داشتن سابقه فامیلی و داشتن سابقه کم‌خونی یا شوک از مهم‌ترین عواملی هستند که خطر ایجاد گلوکوم یعنی آسیب دیدن عصب بینایی بر اثر فشار را بیشتر می‌کنند.

چشم‌پزشک مجموعه عوامل را با هم می‌سنجد و بعد تصمیم می‌گیرد آیا بیمار احتیاج به معالجه دارد یا این‌که باید فقط او را تحت نظر بگیرد و مرتب فشار چشمش را چک کند. تا این‌که با بروز اولین علائم صدمه عصب بینایی اقدام کند.

صدمات گلوکوم برگشت ناپذیر است

صدمات وارده به گلوکوم قابل برگشت نیست. قطره‌های چشمی، داروهای خوراکی، لیزر درمانی و عمل جراحی برای کمتر کردن سرعت صدمه چشم یا جلوگیری از صدمات بعدی به کار می‌رود.

در هر نوع گلوکوم معاینات منظم دوره‌ای از نظر پیشگیری از کوری بسیار مهم است. از آنجا که گلوکوم می‌تواند بدون این‌که بیمار خودش احساس کند، پیشرفت نماید، از این رو چشم‌پزشک نیز ممکن است نوع درمانش را در طول زمان عوض کند.

درمان دارویی گلوکوم: ازدیاد فشار چشم با قطره‌های چشمی که باید چند بار در روز استفاده شود، معمولا قابل کنترل است. بعضی اوقات همراه این قطره‌ها، قرص نیز به بیمار می‌دهند. این داروها فشار چشم را پایین می‌آورد و به این ترتیب یا باعث کمتر ساخته شدن مایع زلالیه می‌شود یا این‌که به جریان یافتن مایع از زاويه خروج بهبود می‌بخشد. برای این‌که داروها کارایی کامل خود را داشته باشد باید منظم مصرف شود. بیمار حتما در مراجعات خود به پزشکان دیگرش نیز باید موضوع استفاده از داروهای چشمی‌اش را به آنها یادآوری کند. داروهای گلوکوم ممکن است عوارض جانبی داشته باشد. پس باید بیمار چنانچه عارضه جانبی دارویی را حس

کرد به پزشکش مراجعه و آن را بازگو کند. بعضی قطره‌های چشمی باعث بروز مشکلاتی همچون احساس سوزش، قرمز شدن چشم، تاری دید، سردرد و اختلال در نبض و ضربان قلب یا تنفس می‌شود.

قرص‌ها نیز بعضی اوقات باعث احساس سوزش در انگشتان دست و پا، احساس گیجی، بی‌اشتهایی، نامنظمی کار روده، سنگ کلیه و کم‌خونی یا مستعد شدن خونریزی می‌شود.

جراحی با لیزر: جراحی با لیزر ممکن است برای انواع مختلف گلوکوم مفید باشد. لیزر معمولاً به 2 طریق استفاده می‌شود. در گلوکوم با زاویه باز، خود سیستم جریان پیدا کردن مایع زلالیه را درمان می‌کند. در اینجا از لیزر به این منظور استفاده می‌شود که راه خروج مایع را بزرگ‌تر کند تا فشار داخل چشم کنترل شود. در گلوکوم با زاویه بسته با لیزر سوراخی در عنبیه ایجاد می‌کنند که مایع زلالیه خارج شود.

عمل جراحی در گلوکوم: وقتی برای کنترل گلوکوم عمل جراحی مورد نیاز است، چشم‌پزشک از وسایل ریز مینیاتوری استفاده می‌کند که کانال خروج جدیدی برای مایع زلالیه ایجاد کند تا مایع جمع‌شده اضافی از چشم خارج شود و مثل چشم عادی مایع مدام در جریان باشد. گرچه عوارض عمل جراحی مدرن گلوکوم بسیار نادر است، اما امکان اتفاق افتادنش همانند هر جراحی دیگری موجود است. جراحی تنها در صورتی توصیه می‌شود که چشم‌پزشک تشخیص دهد عمل جراحی خطرش کمتر از این است که اجازه دهد تخریب عصب بینایی ادامه یابد.

جلوی کوری را بگیریم

معالجه گلوکوم به تیمی احتیاج دارد که عبارت از خود بیمار و دکتر معالجش است.

چشم‌پزشک می‌تواند برای گلوکوم مریض نسخه بنویسد اما این فقط خود بیمار است که می‌تواند او را مطمئن سازد که قطره‌ها و قرص‌هایش را استفاده خواهد کرد.

هرگز نباید بیمار داروهایش را بدون مشورت پزشک قطع کند یا تغییر دهد.

برای هرگونه تغییری معاینات و آزمایش‌های مکرری لازم است و بیمار باید به خاطر داشته باشد این بینایی اوست که در معرض خطر است.

پس باید سهم خود را در حفظ بینایی‌اش ادا کند. فراموش نکنید معاینات منظم می‌تواند از کوری جلوگیری کند، در صورتی که برخی نکات رعایت شود.

هرکس سنش بالاتر از 39 سال باشد باید هر سه تا پنج سال یکبار معاینه شود.

هرکس یکی از افراد فامیلش به گلوکوم مبتلاست یا از نژاد آفریقایی است یا سابقاً مورد اصابت ضربه‌ای جدی به چشم قرار گرفته یا این‌که داروهای کورتون‌دار مصرف می‌کند باید هر دو سال یکبار معاینه شود.

دکتر میرمنصور میرصمدی، فوق‌تخصص جراحی قرنیه
دکتر امین‌الله نیک، فوق‌تخصص جراحی شبکیه